

“Ahanda’dan Karacaahmet’e 80 Yıllık Bir Şiirin Öyküsü: Hasan İzzettin Dinamo’nun Şiirleri”

Hatem TÜRK*¹

Özet

Yedi yıl boyunca Yemen’de savaşan ve ardından çocuklarını Akçaabat - Ahanda’dan İstanbul’a götürerek daha iyi bir yaşam sürmek isteyen Ahmet Çavuşla Şakire’nin 8 çocuğunun yokluk ve hastalıklardan ölmeden kalan üçünden en küçüğü Hasan İzzettin, 1909’da doğmuştur. Kısa bir süre sonra babası ve annesini kaybederek devlet korumasında yetişen Türk edebiyatının en önemli roman kahramanlarından sayılabilecek Dinamo’nun yaşamı, 1931’de ortak kitap olarak bastırıldığı *Atsız Kitap*’tan 1989’daki *Nazım’dan Meltemler*’e kadar geçen 11 kitaplık şiir serüveniyle sınırlı değilse de bu şiirler onun yaşamının ana hatlarını vermektedir. Sanatçı, yetimhanelerde büyümüş, yatılı okullarda okumuştur. Kısa bir öğretmenlik deneyiminden sonra dönemin pek çok aydını gibi memuriyetten atılmış; bundan sonra kendini, kalemiyle geçinme zorluğunun içinde bulmuştur. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının 1940 Kuşağı sanatçısı Hasan İzzettin, başlangıçta Yahya Kemal – Ahmet Haşim çizgisinde şiirler yazmakla birlikte kendini, toplumcu gerçekçi çizgide daha çok ifade etmiştir. Dinamo, Türkiye’deki sol çevrelerde dikkatle okunmuş bir şairdir. 1963’te Nazım Hikmet’in ölümünden sonra sol aydınlar tarafından onun yerine getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Dinamo’nun genel olarak şiirleri üzerinde durulacak, özelde de şiirlerindeki Karadeniz, Trabzon ve Akçaabat olgusunun peşine düşülecektir.

Anahtar Sözcükler: Türk Edebiyatı, Hasan İzzettin Dinamo, Şiir

“The Story of an 80-Year Poetry from Ahanda to Karacaahmet: Poems by Hasan İzzettin Dinamo”

Abstract

Hasan İzzettin, son of Şakire and Ahmet Çavuş who fought in Yemen for seven years and moved his children from Ahanda, Akçaabat to İstanbul to live a better life, was born in 1909 as the youngest of the three siblings who managed to survive poverty and diseases among 8 children of the couple. Having lost his parents soon, he was raised under state auspices to become one of the most prominent protagonist of Turkish literature and although his life story is not limited to his poetry adventure of 11 books, from *Atsız Kitap*, a co-authored book published in 1931, to *Nazım’dan Meltemler* (1989), his poems outline basics of his life story. The poet was raised in an orphanage and studied at boarding schools. After a short experience as a teacher, he was dismissed from civil service like many intellectuals of the time and faced the challenge of earning his life only depending on his writings. Hasan İzzettin, who belongs to the Republican period of the Turkish literature of 1940’s generation, initially wrote poems in line with Yahya Kemal – Ahmet Haşim; however later on he expressed his ideas more in a socialist realist style. The poet was appreciated and closely followed particularly by the leftist circles in Turkey. In 1963, following Nazım Hikmet’s death, leftist intellectuals started to look at him to fill Nazım’s shoes. This study focuses on poems by Dinamo in general and pursues specifically to reflect Black Sea, Trabzon and Akçaabat elements in his poems.

Key Words: Turkish Literature, Hasan İzzettin Dinamo, Poem

*Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. hatemturk@hotmail.com

¹ Bu makale, 26-28 Nisan 2013’te “Dünden Bugüne Akçaabat Sempozyumu”nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir.

Giriş 1940 Kuşağı

Toplumcu şiirin ustası Nazım Hikmet'in ilk kitabı 835 *Satır*'ı 1929'da çıktığında ülkede edebiyat alanında önemli değişiklikler görüldü.² Belli bir zümreyi derinden etkileyen bu yeni şiir anlayışına Nâzım'ı götüren temelde iki nedenden söz etmek yerinde olur. Birincisi gelişmiş bir şiir olan Sovyet edebiyatının şekil ve içerik olarak Nâzım'ı etkilemesi, ikincisi de büyük şairin memleketin henüz küllenmemiş olan acılarına duyduğu yakınlıktır. Öte yandan onun 1938'de "Askeri isyana teşvik" suçuyla yargılanıp 28 yıl 4 ay cezaya çarptırılması bizde toplumcu edebiyatın fitilini ateşlemiştir, denilebilir. Avangard şairin hapislik yıllarında pek çok sanatçı büyük bir duygu yoğunluğuyla onun sanatını yüceltir. Hikmet Altınkaynak, edebiyatımızda 1940 kuşağı şairlerini şöyle sıralar: "Hasan İzzettin Dinamo (1909), Rıfat Ilgaz (1911), Cahit Irgat (1915), M. Niyazi Akıncıoğlu (1916), A. Kadir (1917), Suat Taşer (1919), Mehmed Kemal (1920), Enver Gökçe (1920), Ömer Faruk Toprak (1920), Ahmed Arif (1925) Attilâ İlhan (1925), Arif Damar (1925), Şükran Kurdakul (1927)" (Altınkaynak, 1977,s.110).

20 Kasım 1901'de doğmuş olan Nâzım'la birlikte 14'ü bulan bu ilk dönem toplumcu şairlerin içinde ustanın dışında yaşı en büyük olan Hasan İzzettin Dinamo'dur. Özellikle Nâzım'ın 1963'teki ölümünden sonra sol çevrelerde bu anlayışın tahtının Dinamo'ya yakıştırıldığı bilinmektedir. Zaten onun şiirlerinde de diğerlerinde olduğu gibi en belli başlı konulardan biri de Nâzımdır. Dinamo da ustasının sanatına ve yaşamına olan saygısını göstermiş şairliğiyle birinci ve ikinci kuşak toplumcu sanatçılara ağabeylik yapmıştır³.

Yaşam-Şiir

Dinamo, 1909'da Akçaabat'ın Ahanda köyünde doğar. Yemen savunmasında bulunan babası Ahmet döner. Aileyi İstanbul'a taşır, sütçülük yapmaya çalışsa da başaramaz. Daha fazla yokluk çekmek istemeyen aile, geri dönerek Samsun'a yerleşir. Bu arada Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Ahmet Çavuş'la oğlu Sarıkamış cephesine gider ve bir daha gelmez. Dinamo, "Darüleytam"a yerleştirilir. "Trabzon Yetim yurdu. Sonra Beykoz öksüz yurdu. Gene Halıcıoğlu yetim yurdu. Amasya öksüz yurdundan ilkokul diploması. İki yıl Amasya ortaokulu" (Anadol, 1988,s.21) On yedi yaşına kadar orada kalır. Dinamo, uzun yaşamı boyunca çok istifade edeceği engin bilgileri bu kurumdan itibaren almaya başlar. Çok okur, çok düşünür, çok yazar. Bu kurumda şiirler de yazarak yayınlama fırsatını bekler. Öğrenciliği hareketlidir.Önceleri aşk şiirleri yazar. Şiirlerini Giresun'daki İzler mecmuasına gönderir.⁴

² "Moskova'da Nâzım'ın devam ettiği üniversite ona yeni dünya görüşlerini, sanat anlayışını öğretmiş, Nâzım da devrimci Sovyet şairlerini, yazarlarını incelemiş, tiyatrolarını izlemiş hatta piyes yazma tekniğini de öğrenmişti. Bağristki'nin, Mayakovski'nin ve Selniski'nin yapıtlarını okumuş, onların ritminin derinliğini kavramış ve Türk edebiyatının olanaklarını bu yeni şiirin örsünde şekillendirmişti." Bk. (Sülker, s. 118).

³ Dinamo, yaşamında özellikle kendi anlayışındaki sanatçılara gönülünü açmış hatta pek çok kişinin iyi bildiği İstanbul – Menekşe'deki kapısını da herkese açmış burayı bir anlamda okul olarak görmüş ve göstermiştir. Varlık dergisinin "Emeğe Saygı" adı altında seri olarak yayınladığı sanatçıları anma baskılarının üçüncüsünü Dinamo'ya ayırması ve buradaki ilgili yazılar, ona olan bakışı göstermesi bakımından önemlidir. Bu yazılardan birinde Mehmet Başaran şunları söylemektedir: "O yıllarda Nâzım'la birlikte anılıyordu adı; Nâzım gibi arada çağılıtları duyulan, serinliğiyle ufukumuzu genişleten, umutlar göverten bir yeraltı ırmağıydı o da.. Önündeki engebeleri oya oya akan bir ırmak" Bk. (Başaran, 1988, s.14). Mehmet Seyda ise bu bağlamda şunları söylemektedir: "Kendisi Nâzım Hikmet'ten sonra gelmiş en güçlü şairimiz olarak kabul edilirdi" (Seyda, 1970, s. 170).

⁴Dinamo'dan bahseden kaynakların çoğunda ortak bir kanı olan ilk şiiri konusunda Ömer Asan şöyle demektedir:

"Yıl 1926; Giresun'da Dr. Can ve arkadaşlarının çıkardığı İzler dergisinde, ilk aşk şiirlerinden bir küçük parça yayınlanır.

Sevgilim, seninle bu ıssız yerde Dilekler saçalım yıldızlara biz

Aşkımız dolaşsın yine dillerde

Bu akşam kaçalım yıldızlara biz" (Asan, 2000, s. 32; Seyda, 1970, s. 174; Bezirci, 1971, s. 26).

Ancak bizzat inceleme imkânı bulduğumuz dergide farklı bir durumla karşılaştık:

Adı geçen dergiye Hasan İzzettin bir mektup yazmış olacak ki, derginin "Yeni İstidatlar" sayfasında onun mektubunun cevabı bulunmaktadır. Konuyu daha da açıklığa kavuşturmak için ilgili yazıyı aynen aktarmak gereği duyuyoruz: "Amasya'da Hasan İzzettin Bey'e: Fikrinizde isabet var; İzler, hepinizin bütün Anadolu'nun mecmuasıdır.. Teşekkür ederiz. (Kırlarda) serlevhalı uzun şiirinizdeki:

Gezin! Şu kokulu yollarda süzül

Her korku şiirden, ilhamdan eser

Kırlarda sevda çek, kırlarda üzü; Tutuşsun içinde en ulvî bir yer.

İle:

Seninle ikimiz bu hücre yerde

Niyazlar saçalım yıldızlara biz;

Aşkımız dolaşsın yine dallarda

Dinamo bir süre sonra aşk şiirleri yerine toplumsal konulara değinen şiirler kaleme almaya başlar. Bunlardan bazıları Sivas'ta çıkan Adım ve Merzifon'da çıkan Taşan dergilerinde yayımlanır.

Nâzım Hikmet'in 835 *Satur*'ı Dinamo'nun yaşamı için de tam bir dönüm noktasıdır. Formal eğitimin bir neticesiyle olacak ki Mehmet Emin'ler, Faruk Nafiz'ler onun için üstat şairlerken artık Nâzım, hayran olduğu kişi konumuna geçer. Hece yerine "özgür koşuk" diye adlandırılan Nâzım'ın Sovyetler'den getirdiği tarzları denemeye başlar. Onun şiirlerindeki dönüşümü Şükran Kurdakul, şu ifadelerle açıklar:

"Bir süre Faruk Nafiz'in ve öteki hececî şairlerin beğeni çizgisinde gençlik duyarlılıklarını işleyen Dinamo'nun, 1929'larda, Nâzım Hikmet'in yüksek sesle okunan şiirlerindeki kuruluş tekniklerini benimsediği görülür. İçerik yönünden de yeniliklere yol açan açık bir beğeni değişimidir bu. Şairin emekçilerle kendisi arasındaki yakınlıkların bilincine varması olayıdır. Nedir ki, şiirin yapısal zorunlulukları karşısında gereken iç öğeleri elde etme olanağına kavuşmamıştır henüz. Yüksek sesi uyalarda aramaktadır. Daha önemlisi, dize, yadığanan sözcüklerden arınmamıştır" (Kurdakul, 1988,s.24).

1931'de Sivas Öğretmen Okulu'nu bitirir. Aynı yıl, *Atsız Kitap*⁵, Hasan İzzettin Dinamo'nun, Mehmet Cevdet ve Vehbi Cem'le yayınladığı ortak kitaptır. Nesir ve nazımın karışık olduğu kitapta Dinamo'nun Şellinin Ölümü, Şiir Değil Terceme-i Hal, Kış Gecesinde Notlar, Deniz Feneri⁶ ve Anadolu'da Arkadya adlı şiirleri bulunmaktadır.

Kitapta, girişten sonra beş bölüm ve bitiş bölümü bulunmaktadır. Kitabın en önemli özelliklerinden birini 1 – 3 – 931 tarihini taşıyan ve üç imzanın da yer aldığı ön söz oluşturur. Kısa ön sözde sanatçılar, bu eserin bundan sonraki binlerce örneğinin birincisi olduğu iddiasıyla başlar. Sanatçılar, kendilerini büyük inkılâbın edebiyattaki sürdürücüleri olarak görürler ve "Duyuşlarımız cemiyetin.. Görüşlerimiz kuvvetli bir müşahadenin.. Aldığımız kuvvet de bu günkü inkılâbın malıdır.." diyerek sınırlarını belirtirler. Önsözün sonunda ise Peyami Safa'ya atfedilen sözler yer almaktadır:

"Saltanat arabasından otomobile atlayan ve hâlâ Türk topraklarında dolaşan saray edebiyatını da parçalıyoruz. 'Namık Kemâlin' başladığı işi de biz bitireceğiz. Yığınlar ayaklanıyor ve: 'yaşa!' diye haykırıyorlar. Çünkü büyük bir edebiyat doğuyor. Büyük bir nesil geliyor.

Galeyan var!

Açılınız, yol veriniz!" (AK, s. 7).

Kitaptaki düzyazı ve şiirlerin hemen tamamının poetik ön sözde belirtilen yeni bir edebiyat ve sanat anlayışı dâhilinde kaleme alındığı görülür. Buna en önemli örnek olarak kitabın ilk şiiri olan Vehbi Cem'e ait olan "İnkılâbın Şiiri"ni göstermek mümkündür.

Dinamo'nun bu kitaptaki şiirleri için de benzer şeyleri söylemek mümkün olduğu gibi, bunlardan hareketle onun, geleceğin büyük şairi olacağını gösterdiğini de eklemek yanlış olmaz. Şiir Değil Terceme-i Hal'de şair, 22 yıllık yaşam öyküsünü söz konusu ederek bundan sonra sanatında önemli bir değişikliğe gideceğinin işaretini vermektedir:

"Mümkün olsa kalbimi bin bir parçaya bölerdim

'8' yıl şairlik yaptığım yeter

Proleter

Olmıyanlara

Göğsümün altındaki yara

Bundan sonra, yalnız sizin için

Sızlıyacak

Ey her gün ademe kucak kucak

Atılan sefalet çiçekleri!.." (AK, s. 28).

Bir akşam kaçalım yıldızlara biz..

Parçası istidadınıza delildir. Çalışınız, kısa ve özlü yazmayı öğ(ğ)reniniz" (İmzasız, 1926, s. 15).

⁵ Kitapta ortak bir ön sözle birlikte, Vehbi Cem'in 7 şiiri, Mehmet Cevdet'in 7 düz yazısı ve Hasan İzzettin Dinamo'nun 5 şiiri vardır. Kitapta, şiir ve nesir karışıktır. Marifet Matbaası, İstanbul, 1931.

⁶ Dinamo'nun kendi adıyla müstakil olarak çıkardığı ilk kitabın adı da Deniz Feneri'dir. Şiir, bazı değişikliklerle bu kitapta ilk şiir olarak yer almaktadır, Bk. (Dinamo, 1937, s.3-5)

Kış Gecesinde Notlar, adlı şiirde şair, bir doğa tablosu estetize etmektedir. Şairin bu şiirinde memleketini de söz konusu ettiği görülür:

“Dışarda

Beyaz gece..

Rüzgârın elinde bir kırık ‘kemençe’,

Çıplak kollu ağaçlar

Horon oynuyorlar,

Hemşehrilerim

gibi” (AK, s. 39).

Şairin, Anadolu’da Arkadya adlı şiiri ise kaynağını Yahya Kemal’den alan Nev Yunanilik akımının değerli bir örneğidir. Şiiri Anadolu medeniyeti bağlamında değerlendirmek, kendinden sonra özellikle toplumcu şairlerin yürüdüğü Türk şiirinin önemli bir vadisi haline gelecek bir anlayış için önemli veriler sunacaktır. Öte yandan bu şiir, şairin de gelecekte aynı vadede yürüyeceği izlenimini vermektedir. Nihayet Çoban Şiirleri, onun bu bağlamda ortaya koyduğu edebiyatımızın önemli eserlerinden biridir.⁷ Bu eserde şair, Latin şairi Virgilius’un Çoban Şiirleri’ne benzer bir tarzda kaleme aldığı şiirlerinde, mitolojik zamanları kendi zamanıyla birleştirerek kişisel duygularını toplumcu bir duyarlılıkla gerçek ile ütopyik mekanlar arasında işler.

“1931’den 1933’e kadar Malatya’da, Adıyaman’da öğretmenlik yapan Dinamo, sınavla Gazi Eğitim Enstitüsü’nün Resim İş Bölümü’ne girer. Yayımladığı toplumcu şiirler artık polisin ilgisini çekmeye başlamıştır. Enstitüyü bitireceği sırada siyasal bir bildiriyle ilgili görülerek tutuklanır. Dolabı aranır, defterleri, yazıları gözden geçirilir. Bunlar arasında “Tren” başlıklı şiiri dikkati çeker. Dinamo’nun söylediğine göre, Sivas-Erzurum demiryolunun yapımında çalışmış askerlerin halini yansıtan bir şiirdir bu: “... Korkunç temmuz sıcağının sapsarı bozkırı yakıp kavurduğu bir öğle vakti, bacaklarında yazlık asker pantolonu, gövdelerinin üst yanı bütün çıplak, iri yarı, dev gibi, genç iki sıra istihkâm askeri kızıl demire dönmüş omuzlarına kaldırdıkları çelik rayları ritmik yürüyüşlerle bir sağa bir sola sallanarak” taşıyan işçileri anlatıyormuş. Lirik ve trajik tonlarla örülen şiir, İsmet İnönü’ye kadar duyurulmuş. Sonra, Dinamo gerek bu şiir, gerekse sözü geçen bildiri dolayısıyla yargılanıp 1935’te dört yıl hüküm giymiş” (Bezirci, 1993,s.36-37)⁸.

Hapishane yıllarında da durmadan yazan Dinamo’nun müstakil olarak yayınladığı ilk kitabı olan Deniz Feneri⁹, onun şairliğinin ilk evresini göstermesi açısından dikkate değerdir. Dinamo’nun bu kitabındaki şiirlerin pek çoğu tarih, sanat ve estetik birikiminin ürünü görünümündedir. Bu birikimlerin başında mitoloji ve Batı kültürü gelmektedir. İlk kitabındaki Anadolu Arkadya şiirinin devamı niteliğinde düşünülebilecek bu şiirler, Türk edebiyatında gittikçe güçlenen Anadolu Medeniyeti algılamasının önemli örnekleri görünümündedirler. Kitaba isim olan şiirin yanında Vezünün İsyanı, Karadeniz, Anadolu Arkadya (tekrar), Bağcı Kızına Kaside, Saman Yolları, Tabiata İstida, Homiros gibi örnekler, bu duyarlılık açısından başta gelenlerdir. Bu şiirlerde sanatçı,

“Hava, yanardağ kokuyordu:

Ah bir sarsılınca ezeli kükremesile Vezü,

Hilkat başlangıcına dönmüştü gökyüzü.

Yıldırımlarla yuvarlanan karanlık bulutlar

Ezeli cellâdın boynundan dökülen

Kara yağlı saçlar gibi

⁷Çoban Şiirleri adlı kitapta bulunan şiirler: Kitapta 98 adet İdil başlıklı şiir vardır. Bunun dışındaki şiirler: Yaşlı Tirsis’in Üzgünlüğü Üstüne Türkü, Testilis’e Türküler, Karaağaçların Ölümüne Tirsis’in Ağıtı, Testilis’e Temmuz Şiirleri, Sen Ana Testilis, Testilise Temmuz Şiirleri, Eglog (1971 Haziran), Testilis Üstüne Eglog. Böylece kitapta toplam 106 şiir bulunmaktadır. Şiirler sonnet tarzında kaleme alınmıştır.

⁸ Dinamo, başka bir kitapta bu şiirle ilgili şunları söyler: “ ‘Tren’ şiirinin yaşamımda büyük ölçüde rolü oldu. Beni mesleğimden, geleceğimden, yaşayış umudumdan etti; tam otuz yıl, dayanılmaz bir çilenin içine attı” (Seyda, 1970, s.181).

⁹Deniz Feneri, Bozkurt Basımevi, İst. 1937. Kitap, Dinamo’nun Ankara Merkez Cezaevi’ndeki ikinci yılında, şairin kız kardeşinin yardımıyla çıkmıştır. Kitaptaki şiirler şunlardır: Deniz Feneri (1930), Vezünün İsyanı (1931), Karadeniz (1930), Kızılırmağın Karşısında (1930), Anadolu Arkadya (1930), Baharda Step (1930), Bağcı Kızına Kaside (1931), Saman Yolları (1932), Tabiata İstida (1932), Erciyasın Üzerindeki Senfoni (1931), Kış Gecesi (1931), Kar Altında Lirizm (1932), Güz Gecesinde Turnalar (1933), Lotüs Kokuları (1933), Melânkoli (1933), Kuşlar (1933), Kampana (1933), Homiros (1932), Şellinin Ölümü (1930), Zamanlar ve Mesafeler (1936), Turnalar Gibi (1936), Yolculuk Hasreti (1936), Hatıraların Ormanı (1936), Şaşkınlık, Güzellik (1936), Yemişler ve Kuşlar (1936), Güneşi Gaglayan Kuşlar (1936), Noktürn (1936), Kahramanlar ve Gece (1936), Fecir ve Kahramanlar (1936), Fecirde Düşünceler (1936), Seyahat (1936), Arkadaş (8 Temmuz 1936), Dolaşacaksın (7 Temmuz 1936), Gönül İster ki (29 Eylül 1936), Gidiş (2 Temmuz 1936), Ölmek mi Yaşamak mı (25 Ağustos 1936), Traktörücü (28 Eylül 1936). Toplam 37 şiirin bulunduğu kitapta biri hariç hepsinin altında tarih bulunmaktadır. Bu tarihlerden ilki 1930; sonuncusu ise 28 Eylül 1936’dır. Sonunda tarih yazılmayan Şaşkınlık adlı şiirin de önceki ve sonrakilere bakılarak 1936 tarihli olduğunu düşünmek mümkündür.

Vezü'ün boynundan
denize sarkıyordu” (DF, s. 7).

Hasan İzzettin'in çoğunlukla İstanbul'daki gecekonduşunda geçirdiği zamanları anlattığı Gecekonduşundan Şiirler¹⁰, büyük oranda 1970'li yıllarda yazdığı şiirleri içermektedir. Bu şiirlerde Dinamo, diğer çoğu şiirlerinde olduğu gibi ömrünü çalışarak, okuyarak ve ülkesi için yaşamak arzusuyla geçirdiği halde başına hep sıkıntıların gelmesinden yakınmakta ve mümkün olduğunca insandan uzaklara, doğaya yönelmektedir. Öyle ki kitaptaki Arı Kuşları adlı şiirine epigram olarak Shelley'in “Away, away, from men and town.”¹¹ dizesini almıştır:

“Biliyorum ki yine
Beni o yerlere çağırıyorsunuz;
Radyo gürültüleri, vapur düdükleri
kömür dumanından uzađa!
zeytin dalları gibi
Gümüş bir inziva
içinde yaşamağa!” (GŞ, s. 134).

Şairi bu şekilde bir “kaçış”a sürükleyen durum, dış dünyadan özellikle insanlardan gelen baskıdır. O, memleketini çok sevmekteyken:

“Yurdunun tek yaban lâlesine de düşkün bu ozan
Varsın onun ettiği zulümlere de kurban olsun” (GŞ, s. 96).

İnsanlar, onun çalışarak elde ettiği nesi varsa hepsini elinden bir şekilde almış olduğu gibi şimdi de bir gecekonduşda mütevazı bir yaşamı ona çok görmektedirler. Onca okul okumuş, kitap yazmış, şiirler yazmış, kitaplar çevirmiş bir aydın olarak nihayet yerleştiği burada “on beş yıl yaşamış” ama bu zaman diliminde de insanlar onu küçümsemiş, aşağılamıştır:

“Kadınlar yukardan bakardı bize, erkekler yukardan
Geçmişti çünkü sakalımız bir kez ellerine.
Derlerdi de kedici, köpekçi, tavukçu, k. Hasan
Kimsenin koduğu yoktu bizi şair yerine.” (GŞ, s. 96).

Ama o, gerek yıllarca hapis yattığı için özgürlüğün anlamını daha iyi kavradığından gerekse Karadenizli biri olarak doğasında bulunan yeşillik özlemi nedeniyle hep tabiata yönelmeye çalışmıştır. Ona göre “Cenneti yeşillikler mapusaneler görmüş insanın.” Bu yüzden de yeşilliklerden uzak bir yaşam ona çok itici gelmiştir:

“Öyle tiksinişim ki yeşilliksizlikten
mapusanelerde
Uzun zaman hep özgürlüğü bunda aradım.
Devaydı bir avuç yeşillik sanki bin bir derde
En güzel şiiri yemyeşil rüzgârda aradım.” (GŞ, s. 57).

Denilebilir ki Dinamo, hayatın ve insanın kötülüklerinden tabiat ve şiire kaçmak arzusundaır.¹² “Şiir topladım durdum karanlıklarından gecenin” diyen sanatçı, hem tabiatta hem de şiirde insan olgusunun egemen olduğu halkın yaşadığı bir dünyaya yönelmek istemektedir. Fakat yazık ki, çoğunlukla düşündükleri gerçeklerle örtüşmemiş; kendisi de hayal kırıklıkları yaşamıştır:

“Ne yazık, köyler artık Arkadya değildi
Bütün köylüler bizi “vatan haini” bildi.
Oysa bizler vatanın aşkıyla sarhoştuk.” (GŞ, s. 8).

Halkın kendisine karşı olan tutumu karşısında o da “zavallı halkın sağduyusuna çamur sıvanmış” olduğunu söyleyerek. Bilgi yoksunu insanların da bir anlamda masum olduğunu söyler. Bu yüzden de halkın, şairin çocuğu olduğu inancından hareketle onu, şiirin bahçesinde gezdirmek ister. Çünkü her baba gibi o da halkını mutlular mutlusunu görmek istemektedir.

¹⁰Gecekonduşundan Şiirler, May Yay. İstanbul, 1976. Şairin bu kitaptaki benzer duyarlılıkla kaleme aldığı şiirler 97 adettir. Bu şiirlerin tamamı da sonnetlerden oluşur ve Birinci Sonnet, İkinci Sonnet... olarak adlandırılmıştır. Bunların dışında kitabın son sayfalarında ise şu şiirler bulunmaktadır: Ölmezlik Duyguları, Güzel Kız, Nazım Hikmet'e Ağıt, Başkasının Dünyası (1966), Nazi Gecesi, Devrimciler Mezarlığı (1971), Can Sıkıntısı Kasidesi (1971), Güzel Yurdum, Güz Türküsü, Körođlu'nun Türküsü (Yeni Edebiyat 1939), Arı Kuşları (Yeni İnsanlık 15 Mart 1940, Sayı 2) böylece kitap toplam 108 şiirden oluşmaktadır.

¹¹ “Kaç! Kaç! İnsan ve şehirlerden” olarak çevrilebilecek dize, İngiliz şair Shelley'in The Invitation (Davet) adlı şiirinden alınmıştır.

¹² Bilindiđi gibi edebiyatımızda özellikle Servet-i Fünün döneminde benzer bir kaçış konusu yoğun olarak işlenmiştir. Dönem sanatçıları, Sultan II. Abdülhamit'in idaresinden bunaldıkları için hayattan tabiata kaçışı arzulamışlar, bu, bir duyarlılık haline gelmiş ve sonucunda pek çok eser ortaya çıkmıştır. Bunlara bir örnek Tevfik Fikret'in Yeşil Yurt adlı şiiridir. Bk. (Tevfik Fikret, 1973, s.270- 273)

Sanatçı, bu kitaptaki “Elli Birinci Sonnet”te annesini hatırlayarak çektiği sıkıntılara yazıklanmaktadır. O, şiirin kendisine buyurdıklarını yaptığından dolayı çok sıkıntılar yaşamıştır. O, aşk acısını tatmadığını kendisine de ağlarsa ancak annesinin ağlayacağını söyleyerek dünyanın nimetlerinden ne kadar uzak olduğunu başka bir yönüyle ortaya koymaktadır:

“Bil aşkın değil bir ananın bağı yanıktır
Gerçek sevgiyi andıkça hep bunu duydum
Hep bunun kollarında yatıp uyudum” (GŞ, s. 55).

Nazım’dan Meltemler, Dinamo’nun çoğunluğu Nâzım Hikmet’le ilgili duygularını içeren şiir kitabıdır.¹³ İlk şiir, kitaba isim olmuştur. 2-9 Haziran 1988 Moskova, tarihini taşıyan bu şiirde şair, Moskova gezisi esnasında Nâzım Hikmet’in mezarını ziyaret etmiş ve “hapishane ve dava” arkadaşına kendisiyle ilgili duygularını anlatmıştır. Genel olarak dostluklarından, toplumcu şairlerin yaşadığı sıkıntılardan, kendi durumundan bahsettiği arkadaşına zaman zaman da kendi çevresinden dert yanmakta, sitem etmektedir:

“Arkandan yazdığım ağıtı bile anlamak istemediler
Bak, Dinamo’ya bak
Nazımı da sövmeye çalışıyor dediler” (NM, s. 12).

Bu şiirin dışında kitaptaki, Şiirin Yeni Rüzgârı’nda da yine Nazım Hikmet vardır. Sivas 1930 tarihini taşıyan bu şiirde şair, şiirinin ikinci evresine geçişini itiraf eder:

“Bıraktım artık hece veznini,
Seni izliyorum, seni.
Aşk şiirlerine daha dün taptığımız Faruk Nafiz bile
Çalsa yeridir Sekiz yüz otuz beş satırın kazanam
Dost olurse proletaryanın en gürbüz şiirleriyle!
Sivas yaylasında ne güzel esiyorsun, Nazım,” (NM, s. 31).

Kitaptaki, Puşkin, Nazım Hikmete Ağıt, Nazım İçin, Nazımın Açlık Grevi, gibi şiirler de yine Dinamo’nun üstadı ile ilgili duygularını içermektedir.¹⁴

Hasan İzzettin’in bu kitapta yer alan Yaşamak Kahramanlığı adlı şiirde şairin doğumundan sonraki öyküsü, annesinin hayata tutunma çabası yer almaktadır.

Kavga Şiirleri, şairin faşizm, güncel siyaset ve genel olarak 1960-1970 arasında ülkenin gidişatını konu aldığı şiirlerini içermektedir.¹⁵ Kitabın ilk şiiri olan Şair ile Toplum, kitaptaki şiirlerin geneli için geçerli ifadeleri yansıtmaktadır:

“Yıl 1976
Sevgili okuyucum benim,
Elindeki şiirler,
bilir misin

Kaç yangından arta kaldı?” (KŞ, s. 5).

Düşünmek Kahramanlığı adlı şiirde ise şair, geçmişten beri düşünen insanların maruz kaldıkları sıkıntıları söz konusu etmekte ve insanlığın ve ülkenin ancak “düşünmek” sayesinde ilerleyebileceğini söylemektedir.

Şair, Milli Mücadele ve onun başkomutanına çok fazla saygı duymuş, bunu her fırsatta dile getirmiştir. Bu kitaptaki Çal Çoban Çal şiiri de anlatıcının Akbal¹⁶ ile diyalogu şeklinde kurgulanmış, Atatürk ve memleket sevgisini, Türkiye ile ilgili umudu ve hayal kırıklıklarını anlattığı metindir. Şair bu şiirde sosyalizmden uzaklaşıldığından dert yanmıştır:

“1919 sosyalizmine alışanları.
Gözlerim dalar, düşünürüm

¹³*Nazım’dan Meltemler*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Mart 1989. *Nazım’dan Meltemler* (1988), *Yaşamak Kahramanlığı* (1966), *Şiirin Yeni Rüzgârı* (1979), *İdil* (1979), *Düşünmek Kahramanlığı*, Puşkin (1980), *Nazım Hikmet’e Ağıt* (1979), *Güzel Yurdum* (1976), *Nazım İçin* (1988), *Leningrad Gecelerinde Bir Mektup* (1980), *6/7 Eylülün Darağaçları* (1978), *Mavi Mezarlık*, *Nazım’ın Açlık Grevi* (1979), *1977 Güzünden Ezgiler*, *Faşizm Menekşede*, *Karakoncoloslar Çağı* (1974), *12 Mart Kara Düşü* (1978). 17 şiir vardır.

¹⁴Dinamo’nun *Kavga Şiirleri* adlı kitabındaki Nazım’ı Düşünürken adlı şiiri de Usta’nın 1963’teki ölümü üzerine kaleme alınmıştır.

¹⁵*Kavga Şiirleri*, (2. basım) Yalçın Yay. İst. 2000. Kitaptaki şiirler: Şair ile Toplum, Düşünmek Kahramanlığı, Gece Başlıyor, Umutsuzluk Saatleri, Faşizm Geliyor, Faşizm Geldi (1965), Geri Tepen Çark (1965), Nazım’ı Düşünürken (1963), O gece, 1970 Güzü, Katliam Gecesi Düşü, Çal Çoban Çal, Halkım, Şiir Olmaz, Faşizme Bir Kroşe Daha, Güz Türküsü, Özgürlüğe Ağıtlar, 1 Mayıs Yürüyüşü, 1976 İlkyazı, Kadın Kavgaları, 1976 Yazı, Bir Kez Daha İlkyaz, Bir Gece Yarısı Şiiri, Şazi’nin İspanya Destanı, Paleontoloji, Bu Karanlık Günler İçinden, Yoksa?, Düşün Özgürlüğünün Yolunu Kesen İki Kanun Maddesine Reddiyedir, Artık (1971), Ağıt, Ağıt, 27 Mayıs Üstüne Dizeler (1960), Katliam Karadüşü, İnsanın Kahpesi, İnsanım!, Ne Demiş Plautus. Toplam 37 şiir vardır.

¹⁶Burada adı geçen kişinin Oktay Akbal olması kuvvetle muhtemeldir.

Ulusal kurtuluş savaşını kazanan biz,
Neden hâlâ özgür değiliz diye” (KŞ, s. 37).

Dinamo'nun Kavga Şiirleri'ndeki önemli duyarlılıklarından biri de “insanlık” ile ilgilidir. Pekçok şiirinde hayata tutunma çabasında başına gelenleri ve kendini savunmak için de şiirden başka tutunacak dalı kalmadığından bahseden şair, kitabın son şiiri olan Ne Demiş Plautus'da ise “insan” olgusuna genel bir bakış sunmaktadır:

“Yiyemez duruma geldikten sonra
İnsan, insanın etini
Başladı yemeye onun hürriyetini...”(KŞ, s. 103).

Özgürlük Türküsü, genel olarak şairin toplumcu görüşlerini, yaşama sevincini, memleket sevgisini, hayal kırıklıklarını, şiire olan sığınışını içeren kendi yaşamının satır araları ile dolu, 1931-1965 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşan kitabıdır.¹⁷ Kitap, şairin vatana, insana ve şiire bakışını pekçok örnekle sıralamaktadır. Dinamo, en açık ifadesiyle, coğrafya ve sosyal şartların ortaya çıkardığı trajedilerle dolu bir ülkenin, Anadolu'ya hapsedilmiş ve burada ölüm kalım mücadelesini son bir gayretle kazanmış ancak sonrasında kendi evlatlarını yiyen bir devletin şair çocuğudur. *Özgürlük Türküsü*'ndeki Vatan Şarkısı adlı şiir, bu hırpalanmış şehit yetiminin vatan tanımı yerine düşünülebilir:

“Vatan, Sivas'ın buğday tarlaları
Sahiplerinin boğazına
Ancak kupkuru bir yufka gibi giren.
Vatan, Kangallı bir köylü
Ben öğretmen Hasan'ın
mavi ceketi karşısında
iç çekip göğüs geçiren. [...]
Vatan, ağalarının sürüleri uğruna
Amasya'nın Akdağ Yaylası'nda
Birbirini boğazlamış iki körpe çoban.”(VŞ, s. 20-21).

Onun şiirlerinde memleketin doğal güzellikleri, insan manzaraları yer aldığı gibi, insana yapılan zulümler, ekmek kavgaları da vardır. Ancak şair, hemen her fırsatta “mutlu bir Türkiye'nin düşü boyunca dideceği”nin sözünü vermiştir. O, yokluk günlerini, şiirleriyle ve ülkesine dair güzel hayalleriyle geçirmiştir:

“Şiirlerim!
Sizinle koyun koyuna yattım
Gündüzün Gülhane Parkı'nda
Sultanahmet camiinin abdesanelerinde geceleri!”(VŞ, s. 34).

*Tuyuğlar*¹⁸, Dinamo'nun çoğunluğunu yaşamının son döneminde yazdığı dördümlükler, Divan edebiyatı zevkine göre çağdaş konu ve formdaki gazeller ve yaşamında gördüğü sıkıntıları içeren şiirlerden oluşan kitabıdır. Kitabın son bölümündeki Çine Gecesinde İşkence Türküsü adlı şiirde şair, Aydın-Çine'deki hapislik zamanında maruz kaldığı işkenceleri anlatmaktadır. Aynı bölümdeki Yirmibirinci Yüzyılın İnsanlarına Şiirler'de ise Dinamo, “6-7 Eylül Olayları”nı söz konusu etmektedir.¹⁹

¹⁷*Özgürlük Türküsü* (2. basım) Yalçın Yay. İst. 2000. Kitaptaki şiirler: Özgürlük Türküsü (1941), Barış Şarkısı (1941), Özgürlüğe, Barışa, Şiire Şarkı (1941), Bahar Türküsü (1941), Vatan Şarkısı (1942), Güzelliğe Ve Maviliklere Şarkı (1941), Paydos Şarkısı (1941), Cemre (1940), Bahar Ve İşkembe Çorbası (1940), Vasiyetname (1942), Şiirlerime Ve Mutluluğa Şarkı (1942), Bağımsızlık Marşı (1942), Hürriyet Cephesine Şarkı (1941), Yirmi Birinci Yüzyılın İnsanlarına Şiirler (1939-1965), İnsan Üstüne Düşünceler (1952), Biliyorum Ki (1951), Yitik Şiirlerime Ağıt (1954), Doğaya Acıyan Adam, Yufka Yürekli (1958), Ölüm Ve Gözyaşı, Yaban Lalelerinin Sofrasında, Keman, İnsan Kardeşlerim, Ekmekle Söyleşi, Bir Siyasal Mevtanın Türküsü, Bir İşsiz Yazarın Düşü (1952), Noktüm, Şarkısız Zamanlar, Tanrıca Düşünmek Acısı, Çiçeklerle Barış, Benim İşim, Dikenli Taç, Tohum (1965), Doğaya Sığınış, Mutluluğun Şarkısı, Şairin Susuşu, Denizdeki Şişe, Yaban Laleleri, Söz İle Saz, Yürüyüş Senfonisi, Üzüntü (1957), Gül Bahçesi, İkbâl Kahvesinde (1965), Bekleyiş, Bir Akşam Masalı, Halay Çeken Akbabalar (1931), Analar, Makine Metafizigi, Metafizik Bahçesi (1965), Evren Rüzgârı, İnsanın Türküsü (1958), Tarla Kuşu İle Söyleşme (1958), Evden Kaçışın Şarkısı (1958), Fuzuli'den Dinamo'ya Cennetname (1957), Yaşamak Kahramanlığı (1966), Mapusaneden Aşk Sonnet'leri (9 sonnet). Kitapta toplam 57 şiir vardır.

¹⁸*Tuyuğlar*, Gerçek Sanat Yay. İst. 1990. Kitaptaki şiirler: Hayyam Üstüne Tuyuğlar, Hafız Üstüne Tuyuğlar, Eski Siyasal Dönemden Tuyuğlar, Mezar Kitabeleri, Yarım Kalmış Tuyuğlar. Şiirler: Şiir, Evrenin Ötesinde Ne Var, Darlık, İşte O gün, Bir Gecekondu Gazeli, Bursa'daki Hergelelik İçin Gazel, Şiir, Darendelioğlu'na Kenefiye, İdil, Gazel (1989), Gazel (1989), Gazel (1989), Çine Gecesinde İşkence Türküsü, Zulüm Üstüne Sonnet, Yirmibirinci Yüzyılın İnsanlarına Şiirler, Yirmi Yıl (1960), Neruda'nın Son Gecesi (1974). Kitapta toplam 17 şiir bulunmaktadır.

¹⁹ Dinamonun, “6-7 Eylül Olayları” olarak bilinen 6-7 Eylül 1955'de İstanbulda yaşanan toplumsal kargaşayı anlattığı bir de anı kitabı vardır. Bk. Dinamo, Hasan İzzettin, 6 – 7 Eylül Kasırgası, May Yay. İst. 1971, 96 s. Dinamo, bu olayları hükümetin de içinde olduğu faşist bir

Karacaahmet Senfonisi, Hasan İzzettin Dinamo'nun ilk olarak 1960'da bastırıldığı, fakat dağıtamadığı, genel olarak Karacaahmet mezarlığındaki kaçak günlerini konu alan şiir kitabıdır.²⁰ 36 şiirin bulunduğu kitap,²¹ belki de edebiyatta eşine az rastlanılır bir şekilde tamamıyla ölüm-yaşam-mezarlık konularını içermektedir.²²

Kitabın üçüncü şiirinde şair, mezarlıkta bulunma nedenini şu dizelerle anlatmaktadır:

“Pülümür mapusanesi kaçkını

Hasan İzzettin Dinamo,

Karacaahmet servilerinin arasında aramakta sığınak.

Kaçmakta yaşayan hortlaklardan:

Ölüm işkencesi korkusu” (KS, s. 12).

Bu şiirlerde şair, zaman zaman felsefeye de girerek uzun uzun mezarlık kavramı etrafında düşünür. Kitapta şairin ölümü pek çok yönüyle anlattığı görülür. İnsanlardan, hapisten, öldürülmekten korkan bir şair, dönüp dolaşıp geldiği İstanbul'da saklanılacak en güvenli yer olarak gördüğü Karacaahmet Mezarlığı'nda ölümlerle birlikte geçirdiği zamanı ancak şiir yazarak bu kadar güzelleştirebilirdi. Şairin burada yerleşik hayatta değilken yazdığı şiirleri, onu daha sonradan büyük bir yazar yapacak olan romanların temelini oluşturmuştur, demek yanlış olmaz.

Karacaahmet Senfonisi, edebiyatımızda Recaizade Mahmut Ekrem'in Yakacıkta Akşamdan Sonra Bir Mezarlık Âlemi adlı şiiriyle başlayan ve kitabe-i seng-i mezar şiirleriyle devam eden Batılı anlayışta mezarlık ve ölüm kavramlarına bakışın önemli bir halkası sayılabilir.

“Ahanda köyünde başladı benim dünyaya yürüyüşüm

Ahanda, sarı tütün saçlı Trabzon kızlarının köyü.

Çok sonra işittim delikanlıların dudaklarındaki demir türküyü.” (SŞ, s. 158).

“Yıl 1989, 20 Haziran; Seksen yıllık yürüyüş sona ermiş, Dinamo dünyaya o mavi/yeşil masum gözlerini bir daha açılmayacak şekilde yummuştu. Uzun ömrü boyunca her türlü belaları savuşturabilen yaşlı kurt kalp krizine yenik düştü. Ama ölmeden önce yine yapacağını yapmış seksen yıllık yürüyüşünün ritmik yansımalarını şiirine dökmüştü” (Asan, 2000,s.115).

*Sürgün Şiirleri*²³, Hasan İzzettin Dinamo'nun sürgün yaşamını konu alan şiirleriyle doludur. Toplam 110 şiirin bulunduğu kitapta şair, çoğunlukla askerdeyken sürgüne gönderildiği Anadolu'nun değişik yerlerindeki kendi yaşamını söz konusu eder. Şair, bu şiirlerde Anadolu'da gittiği yerleri sürgün olarak değil de kendi isteğiyle gitmiş gibi bir bakışla değerlendirmiştir. Bulduğu yerlerin doğal güzelliklerini, insanların sevecenliğini, içten bir anlatımla ifade etmiştir. Dinamo, bu sürgün dönemlerinde mensubu olduğu memleketi ve insanlarını daha yakından tanıma imkânı bularak adeta sürgünden memnuluk duyduğunu göstermiştir. Şair, bu dönemini çalışarak ve daha çok düşünerek geçirmiş sonuçta bundan sonraki edebî ve fikrî yaşamına malzeme biriktirmiştir.

Kitabın ön sözü mahiyetindeki ilk şiiri olan Prolog'da şair, bütün kitabı özetler nitelikte şunları söylemektedir:

“Her şey şiir olmakta zamanla

Zaman da çalışmakta ozanla

Sürgüne geldim yıllar öncesi

Dost oldum burda dostla ormanla.”(SŞ, s. 7).

Şair, bu kitapta Anadolu'nun pek çok yerini söz konusu etmekle birlikte şiirlerin çoğunda daha göze çarpan yerin Tunceli - Pülümür olduğu görülür. Burada çocuklarla hayvan otlatan, kırdan gezen

anlayışa yüklemektedir. Şair, pekçok aydın gibi o gece tutuklanmış, önce İstanbul'daki Sansaryan Hanı'na sonra da Harbiye Zindanları'na konulmuştur. 4,5 ay kaldığı bu tutuklulukta Asım Bezirci, Aziz Nesin, Kemal Tahir gibi ünlü isimler de vardır.

²⁰Bu bilgi, kitabın arka kapağında yer almaktadır. Üzerinde çalıştığımız baskı ise kitabın dağıtımını yapılan ilk baskısıdır. May Yay. Ankara, 1976, 96.

²¹ Kitabın birinci şiirinin adı, Karacaahmet'in Kitabesi, ikincisi, Uvertür'dür. Üçüncü şiir isimlidir. Bundan sonra kitabın son şiirine kadar bütün şiirlerin başlığı birinci türkü, ikinci türkü vs. dir. Bu şekilde kitap boyunca otuz iki adet türkü bulunmaktadır. Kitabın son şiiri ise Epilog ismini almıştır.

²² Edebiyatımızda özellikle Tanzimat'tan sonra “mezarlık-ölü” kavramı daha fazla görülmeye başlanmıştır. Bu konuya verilebilecek önemli örneklerden biri, Recaizade Mahmut Ekrem'in “Yakacıkta Akşamdan Sonra Bir Mezarlık Âlemi” adlı şiiriyle Abdülhak Hâmid Tarhan'ın “Makber”idir. Her iki şairin şiirlerinde de bu konu, önemli bir yer teşkil etmektedir: “Ekrem'in Yakacık mezarlığına gitmesini neye bağlamalı? Beş bölümlük uzunca şiirde neler yok “Mehtaplı bir gece, mezarlık, ölümler, hayalî sevgili, İlâhî aşk, hayattan bıkkınlık” gibi her biri bir şiir teması olabilecek konularda bir düşünceler yığını” (Parlatır, 2006, s.346)

²³*Sürgün Şiirleri*, May Yayınları, İst. 1975, 172 s.

sanatçı, adını bu kitapta 23 ayrı sayfada söz konusu ettiği Fatma²⁴ adlı kızla olan yakınlaşmasını da anlatmaktadır.

Şair bu kitabında ayrıca Sivas'ta öğretmen okulunda okuduğu dönemleri, Nurdağları'nı, Muğla sürgününü vb. de söz konusu etmektedir.

Kitabın en dikkate değer şiirlerinden biri de Yürüyüş Senfonisi adlı şiirdir. Şair bu uzun şiirinde doğumundan ve doğduğu yerden başlayarak meşakkatle geçen ömrünü söz konusu etmektedir. Akçaabat'ın Ahanda köyünde başlayan bu yolculuk, tıpkı bir senfoni gibi uzun ve renkli geçecektir. Zor ekonomik koşullar, aile bunalımları, yoksulluklar, okumak, öğrenmek ve yazmak için bitmek bilmez heyecan, direnç, haksızlığa başkaldırı, sürgünler, bu senfoninin figürleri olacaktır.

Dinamo'nun çoğunlukla hapisane anılarını içeren kitabı, *Mapusanemden Şiirler*²⁵, onun şiir evresinin önemli bir bölümünü teşkil eder. Buradaki şiirlerin çoğunluğu şairin hapisanede geçirdiği²⁶ günlerin tanıklığını yaparken diğerleri, genel olarak onun toplumculuğunun göstergesi olarak haksızlık eleştirisi, şair ve şiir anlayışı, bireysel duyarlılıkları, bozulan toplum ve insan ilişkilerinden tabiata kaçış gibi fikirlerini içerir.

Kitabın ilk şiiri "Prolog", bir tarih ve yer bildirimiyle başlamaktadır. Bu, anlatıcının bu şiirdeki günlüklerine başladığı tarih ve mekândır:

"1935 yılı

Mayıs serdi yine Ankara bozkırlarına
Doğanın mucizeli tezgâhında dokunmuş
Üstüne yan gelinip
Mutluluk düşleri görülesi bir halı.
İşte, biz,
Kaldırılıp bu çimen, çiçek desenli
capcanlı halısı üstünde mayısın
atıldık içeri" (MŞ, s. 11).

Kitap, çoğunlukla şairin hapisanede yaşadıklarını anlatırken Sivas Sabahından Ezgiler adlı şiir, tarih olarak da içerik olarak da farklıdır. Sivas, Ekim 1930 tarihini taşıyan şiirde sanatçı, Sivas Öğretmen Okulu'ndaki öğrencilik yıllarını anlatmaktadır. Bu uzun şiirde anlatıcı, Mualla adlı öğrencisiyle olan aşkı, Sivas'ın güzelliklerini ve hayata olumlu bakışını anlatmaktadır.

Şiirin Temelleri

Dinamo şiirinin en temel özelliği olarak Karadeniz'in mükemmel doğal güzelliklerinde gözlerini açıp açlığın, babasızlığın, annesizliğin ve biçareliğin içinde dövünüp duran bir ömrün öyküsünü sayabiliriz. Bir yanda Karadeniz, diğer yanda cennet bahçelerini andıran yemyeşil dağların

²⁴ Burada adı geçen Fatma, Dinamo'nun Koyun Baba ve Musa'nın Gecekondusu adlı romanlarının kahramanıdır. Fatma, Pülümür'de babası ve üvey annesiyle yaşayan çobandır. Bir gün kuzularını kaybettiği için üvey annesinin yüzünden babası tarafından dövülür. Bunun üzerine dağa kaçan Fatma, burada siyasi suçu nedeniyle mağara hayatı sürmekte olan Koyun Baba'ya sığınır. Zamanla Fatma ve Koyun baba evlenirler. Bu beraberlik, İstanbul'a taşınır ve hayatlarına orada devam ederler.

²⁵ *Mapusanemden Şiirler*, May Yayınları, İst. 1974. Kitaptaki şiirler: Prolog, Susuz Kuleleri, Açlıkla Zulümle Eğitim, Bir Gül Açmış Yabani, Açılmasaydı, Zavallı Hasan, Bir Müzik, Düşünen İnsan İçin, Daha Nice, Şeriatın Kestiği Parmak, İlk yaz Yağmuru, Işıksız Bir Kent, Evren Düşüncesi, Galile'yle Söyleşi, Yalnızlığım, Nemrut – İbrahim, Özgürlük Anacığma Türkü, André Chénier, Mahkûmla Fare, Adalet Evrenin Ruhunu, Sarımtarak Rüzgârlar, Bütün Acımız, Bıkmışım, İhlamur Bulvarı, Mapusanede Güz, Mapusanede Yağmur, Ölü Günler, Mapusanede İlk yaz, Jan Valjan'la Söyleşi, Vergilius'u Okuyorum, Biraz Donkişot, Umut Küheylanı, Umut, Çocuğum, Yağmur, Ölümsüzlüğüme Karşı, Mapusane Aşkı, Umutsuzluğum, Düşlerim, Kül Rengi Merdivenler, Mapusanede Okul Anıları, Pandora Kutusu, Mapusane Karanfili, İkindiüstü Düşleri, Adagülü, Bir Çamlıkta Olsam, Çalmadım, İlk Kar, Beni De Çağır, Yalnız Bırak Beni, Ben Öldükten Sonra, Dert, Yine Dert Üzerine, Doğada Şiir, Mapusanede Sevgi Düşleri, Mapusanede Yaz Yağmuru, Hulyatepe, Konukluk, Prometheus, Nerde, Sıla Çanları, Yolculuk Özlemi, Turnalar Gibi, Zamanlarla Boşluklar, Anların Ormanı, Şaşkınlık, Güzellik, Güneşi Galayayan Kuşlar, Noktürn, Kahramanlarla Gece, Tanyeri Işıken, Yolculuk, Arkadaş, Dolaşacaksın, Gönül İster Ki, Gidiş, Ölmek Mi Yaşamak Mı, İlk yaz Mapusanesi, Yaşayacağım, Sıla Çanları, Telgraf Telleri, Özgürlük Mut, Sanat Üstüne, Aydın Ufuklar, Şiir Yazmak Kuruntusu, Çöplükte Akşam, Yılan Gönleği, Acı Ve İnsan, Dert, Artık, Meydan Okumak, Neden, Akşam Garipliği, Niye, İstek, Yurt Sevgisine Değgin Türkü, Biz Türkiyeliyiz, Kara Gün Dostu, Ağustos Gecesi, Mavi Aydınlık, Lale Bahçesi, İnci Çiçekleri, Neden, Günün Cenneti, Kıs Çiçeği, Cengiz Orduları..., Korku, Akşamleyin Can Sıkıntısı, Fırtınaya Serenad, Sultan Süleyman, Usandım, Mutlu Dakikalar, Akasya Ağaçları, Kış Akşamı, Uçmak Özlemi, Sihirli Halı, Önden Gidenler, Barış, Son Güz Yağmuru, Güz Ezgileri, İster, Sözüm Ona, Mut İstasyonu, Yeni Batı Şiirine Yergi, İlk yaz Sarhoşluğu, Sivas Sabahından Ezgiler, Mapusaneden Sevgi Sonnetleri, Koşma.

²⁶ Hasan İzzettin, hapisliğini şu şekilde anlatmaktadır: "Ruşen Eşref'in talebesi bir Ulvi vardı. Bu kişi, polisle işbirliği içerisindeymiş, bilmezdim. Bana gelip, 'İşçiler beyanname dağıtmamız lazım, bu bizim görevimiz' gibi laflar etti. Benim de gafletime geldi, 'olur, yapalım' dedim. Bulgaristanlı Eyüp isimli çok sağlam bir arkadaşla 'İşçiler, köylüler teşkilatlamn!' gibi bir bildiri hazırladık. Ertesi gün de tomar halinde bana teslim edilecekti. Sabah yedide Koşu Meydanı'na geldim. Ve tam bildirileri alırken yanımda bir jeep durdu, elleri silahlı dört polis fırladı. Doğruca şubeye tabii. Bizi, Ulvi ihbar etti. Hatta Nazımdan bana gizli mürekkeple bir yazı gelmişti, o yazıyı da polise verdi. Ben o sırada yayın istihbaratının başındaydım, o ise dağıtım teşkilatının. Sonuçta 17 kişi yargılandık, biz dört kişi (Eyüp, Muzaffer Erkan, Ruşen Koca Zeki, Hasan İzzettin) dörder sene ceza aldık" Bk. (Asan, 2000, s.40).

örettüğü bu coğrafya, denilebilir ki şiirin ve daha ziyade toplumcu şiirin doğasında yer alan “kaçış” olgusunun mükemmel bir mekânıdır. Onun içindir ki şair, ömrünü iyi niyetle, insanlardan korkarak, daha iyi bir şiir için çalışarak geçirdiği halde şikâyetten olabildiğince uzaktır. Zaman zaman sürekle avına maruz kalan Cumhuriyetin bu öz çocuğu, denilebilir ki bağımsızlık, cumhuriyet, insanca yaşamak uğruna önce ailesini, daha sonra devlet babanın kollarından başka bir yerde edinmediği diplomalarını ve nihayet gözünden sakındığı şiir ve romanlarını bu uğurda kaybetse de yine de, artık neyin hatırınaysa, değerlerine küsmemiştir. Sanatını en başta aşk olmak üzere diğer bütün unsurlardan çekerek işte bu değerlerinin emrine vermiştir.

İkinci olarak denilebilir ki sanatçı, çocukluğundan beri iyi okumuş özellikle de Batı edebiyatını anlamış, dillere nüfuz etmiş bir aydın olarak önce mitolojiye yönelmiş ardından da doğal bir süreçle sahibi olduğu antik mirasın öğelerine sarılmıştır. Edebiyatımızın en önemli damarlarından birini temsil edecek olan bu olgu, onun şiirlerinde ziyadesiyle yerini almıştır. Dinamo, bu olguyu daha da geliştirerek kendi beni ve toplumsal düşünceleriyle de birleştirmeyi başarabilmiştir.

Kısa bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra üniversitenin son sınıfında hapse atılıp bütün hakları elinden alınan diğer toplumcu sanatçılar gibi, o da önce İnönü idaresine, sonra Menderes hükümetine ve devam eden diğer hükümetlerin hemen hepsine olumsuz bakmış, sosyalizme inanmış biri olarak milletin sürekli aldatıldığına hükmetmiş ve bu duyarlılıklarını sanatına temel yapmıştır.

Dinamo, Nâzım Hikmet gibi büyük bir yenilikçinin arkasındaki sanatçı olarak şiirinin ona yetişmesini istemiş. Bunun için ona yaklaşma çabaları gütmüş, ona şiirler yazmış, onu en güzel konularından biri yapmıştır.

Sonuç

Doğduğundan beri yaşamın daha fazla sıkıntılarını görebilmek için olsa gerek seksen yıl boyunca acılarla, yokluklarla ömür sürmüş, ama şiirini daha iyi yarınlara adanmış ve elinde kalem kâğıt olduğu zamanlarda roman; olmadığı zamanlarda ise şiir yazarak hemen her anında tarihe not düşmüş bir sanatçıdır Dinamo²⁷. Romanlarının yanında şiirleri ikinci planda görünse de o, yalnızca şiirleriyle de edebiyat tarihimizin hatırı sayılır bir edebiyatçısı olmayı hak etmektedir. Kendi ifadesiyle dört bine yakın olan kaybettiği şiirleri düşünmeden sadece onun süreli yayınlarda metruk kalmış şiirleriyle elimizde bulunan 11 kitabı üzerinde çalışarak da Türk şiirine büyük katkıları olmuş bir şairi daha anlaşılır yapmak mümkündür.

---

²⁷ Dinamo ile ilgili Varlık'ta yapılan özel sayıda hem kendi eserlerinin hem de onunla ilgili yapılan çalışmaların künyeleri yayınlanmıştır. Bk. (Bezirci, 1988, s.22-23).

Kaynakça

- Altınkaynak, H. (1977). Edebiyatımızda 1940 Kuşağı. İstanbul: Yaylacık Basımevi.
- Anadol, Z. T. (Kasım 1988). Arkadaşım Dinamo. *Varlık*, S. 974, s. 21.
- Asan, Ö. (2000). Hasan İzzettin Dinamo. İstanbul: Belge Yay.
- Başaran, M. (Kasım 1988). O Günlerde Yiğitlikti Yaşayabilmek. *Varlık*, S. 974, s. 14.
- Bezirci, A. (1997). Temele Gül Dikenler. (2. Bsk.), İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Bezirci, A. (Kasım 1988). Hasan İzzettin Dinamo İçin Kaynakça. *Varlık*, S. 974 s. 22 – 23.
- Dinamo, H. İ. (Vehbi Cem ve Mehmet Cevdet'le) (1931). Atsız Kitap. İstanbul: Marifet Matbaası.
- Dinamo, H. İ. (1937). Deniz Feneri. İstanbul: Bozkurt Basımevi.
- Dinamo, H. İ. (1971). 6 – 7 Eylül Kasırgası, İstanbul May Yay.
- Dinamo, H. İ. (1974). Mapusanemden Şiirler. İstanbul: May Yay.
- Dinamo, H. İ. (1975). Sürgün Şiirleri. İstanbul: May Yay.
- Dinamo, H. İ. (1976). Karacaahmet Senfonisi. İstanbul: May Yay.
- Dinamo, H. İ. (1976). Gecekonumdan Şiirler. İstanbul: May Yay.
- Dinamo, H. İ. (1982). Çoban Şiirleri. Ankara: Ayça.
- Dinamo, H. İ. (1989). Nazım'dan Meltemler. İstanbul: Gerçek Sanat Yay.
- Dinamo, H. İ. (1990). Tuyuglar. İstanbul: Gerçek Sanat Yay.
- Dinamo, H. İ. (2000). Kavga Şiirleri. (2. basım), İstanbul: Yalçın Yay.
- Dinamo, H. İ. (2000). Özgürlük Türküsü. (2. basım), İstanbul: Yalçın Yay.
- İmzasız, (1 Teşrin-i Sani 1926). Amasya'da Hasan İzzettin Bey'e. *İzler*, nr. 19, s. 15.
- Kurdakul, Ş. (Kasım 1988). Dinamo'nun Şiiri. *Varlık*, S. 974 s. 24.
- Parlatır, İ. (2006). Tanzimat Edebiyatı. Akçağ: Ankara.
- Seyda, M. (1970). Edebiyat Dostları. İstanbul: Kitapçılık Tic.
- Sülker, Kemal, (2005). Nâzım Hikmet Gerçek Yaşamı. İstanbul. İleri Yay.
- Tevfik Fikret, (1973). Rübab-ı Şikeste (Hazırlayan: Fahri Uzun), İstanbul: İnkılap ve Aka.